

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДДІЛ ОСВІТИ
ТЕРЕБОВЛЯНСЬКОЇ РАЙОННОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
РАЙОННИЙ МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ

***ГРУПИ СЛІВ ЗА
ЗНАЧЕННЯМ:
синоніми, антоніми, омоніми
(комбінований урок)***

Конспект уроку
з української мови
в 5 класі
вчитель Твердун Н.С.

Тема	Групи слів за значенням: Синоніми, антоніми, омоніми
Мета:	Навчити учнів розпізнавати групи слів за значенням, добирати до слів синоніми, антоніми, омоніми, навчити їх застосовувати (вживати) в усному та писемному мовленні. Дати розуміння учням, що ці групи слів збагачують наше мовлення і роблять його милозвучним.
Тип уроку.	Комбінований урок (урок-засвоєння нових знань і урок-гра)
Обладнання:	Кросворд, роздатковий матеріал, таблиця “Групи слів за значенням”, таблиця “Каламбур”, кульки, які складаються з двох кольорових частинок (білої і червоної), тлумачні словники.

Література

1. Демчик О. Нестандартні уроки з української літератури – Т.: Підручники і посібники, 2000
2. Дивослово . – К. № 6 1999
3. Канак В.М., Брайко Н.С., Крамар В.М. Календарно-тематичне планування з української мови для учнів 5-11 класів на 2002-2003 н.р. – Т.: СМП Астон, 2002
4. Коцюбинська Н.М., Коцюбинська А.І. Українська мова – Х.: Академія, 2002
5. Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Українська мова Збірник диктантів – К.: Либідь, 1995
6. Передрій Л.В., Скуратівський Л.В. та інші. Рідна мова. Підручник для 5 класу – К.: світа, 1996
7. Потапенко О.І., Потапенко Л.В. і інші – Збірник диктантів і переказів з української мови для 5-9 класів – К.: Зодіак - ЕКО, 1995
8. Юнак І.П. Рідна мова. Підручник для 5 класу – К.: Освіта, 1998

Хід уроку

I. Організаційний момент

Учням роздаються кольорові кульки: одна сторона червона, а друга біла; листки чистого паперу. На дошку вчитель чіпляє таблиці, кросворд.

II. Оголошення теми і мети уроку.

III. Виклад матеріалу.

Учитель починає розповідати лінгвістичну казку під час розповіді знайомить дітей з таблицею "Групи слів за значенням" (Таблиця 1)

Лінгвістична казка

Казковий замок цариці Лексики

Жили-були собі слова. Вони змінювались, росли, як дерева. З кожним роком слів ставало все більше й більше. І от виріс пишний, квітучий сад. Коли слова – дерева гойдалися від вітру, вони звучали, нагадували чарівний спів солов'я. Стали люди називати милозвучну мову солов'їною. Тоді слова обрали собі царицю і назвали її Лексикою.

Добре жилося словам у тому царстві: вони дружили, допомагали один одному. Вирішили слова побудувати величний Замок дружби слів. На будівництві трудилися всі. Одні споруджували стіни, інші робили вікна, ті вилізли на дах, щоб покрити його черепицею. Всі дружно трудилися.

Здавна на Україні закріпився хороший звичай; збиратися на будівництво нового будинку усім товариством, громадою. Цей звичай називається толокою.

Ось і готовий замок. У ньому будуть жити слова, які приносять людям радість.

Слова вирішили зробити новосілля і запросили в гості своїх родичів.

Першим у гості прийшов Синонім. Він подивився на замок і почав з захопленням казати:

- Який чудовий, прекрасний, величавий, надзвичайно красивий замок. Які трудлюбиві, працьовиті, роботящі люди його збудували.

Усі почули, що він говорить про одні і ті ж якості різними словами і здивувалися, чому він повторюється.

Синонім трішки подумав і сказав:

- Я – Синонім. А Синоніми – це слова, які різні за звучанням і написанням, але близькі за своїм лексичним значенням.

Наступним у гості прийшов Антонім. Він почав усіх вітати, та раптом почулись крики:

- На наш замок нападають вороги. Забудьте про свято, беріть зброю до рук і будемо охороняти нашу домівку.

Це почув Антонім і сказав:

- Я прийшов до вас без дарунка, тому зараз маю змогу виправити цю ситуацію. Я – Антонім. А Антоніми – це слова протилежні за значенням. Він подивився на ворогів, які почали штурмувати стіни палацу, і враз вони перетворилися на друзів, котрі мирно стукали до воріт замку, щоб розділити радість з господарями.

За цим всім спостерігав Омонім. Він швидко підійшов до цариці Лексики і сказав:

- Щоб більше не повторилось подібного, я вашому замку подарую замок.

Цариця Лексика зраділа такому повороту подій і запропонувала Синоніму, Антоніму і Ононіму поселитися у цьому замку і стати його почесними мешканцями.

IV. Закріплення матеріалу

Учні зачитують правила з підручника і виконують вправи

1. Учень читає правило на с.

Вчитель пропонує дібрати по 2-3 синоніми до таких слів:

Сміливий	-відважний, безстрашний
Ароматний	-пахучий, запашний
Гарний	-красивий, чудовий, прекрасний
Високий	-довгов'язий, велетенський
Робити	-працювати, трудитись, гарувати

1. Учень читає правило на с.

Вчитель пропонує розгадати кросворд і прочитати слово, утворене з перших літер слів – антонімів.

До поданих слів доберіть антоніми.

Пасивний	- активний
День	- ніч
Голосно	- тихо
Песиміст	- оптиміст
Вчений	- неук
Вітчизняний	- імпортний
Багато	- мало

2. Учень читає правило на с.

Вчитель диктує вірш, учні записують і підкреслюють слова, які однаково звучать, але мають різні значення:

Грицю вже не до коси:

Виплив човен з-за коси,

В нім русяві дві коси...

Батько сердиться: "Коси !

В човна очі не коси

Учні пояснюють лексичне значення кожного підкресленого слова.

3. Творчий диктант – гра "Хто уважніший"

Умови

Вчитель пропонує завдання на уважність і повторення вивченого матеріалу. В руках у дітей кульки, які складаються з двох частин: I – червона, II – біла. Коли вчитель читає слова у прямому значенні, то учні піднімають білу частину, а коли у переносному – червону.

Краяти хліб, краяти душу, кришталева чаша, кришталева ріка, малиновий дзвін, малиновий кущ, співало птаство, співало серце, сміялося сонце, сміялось дитя, ідуть дівчата, ідуть дощі, тепла зустріч, тепла вода, гомоніли хвилі, гомоніли діти, солодкий чай, солодка вода.

I варіант. Виберіть одне словосполучення в переносному значенні і побудуйте складне речення.

II варіант. Виберіть одне словосполучення у прямому значенні і побудуйте речення із вставними словами.

5. Диктант – гра “Хто швидше”

Методика проведення : аркуш паперу, на якому зазначене слово є стрижневим словом (доміантною вершиною гнізді) синонімічного ряду, отримують учні, які сидять за першими партами. Дібравши свій один приклад синоніма до зазначеного слова, фіксують його на аркуш і передають назад товаришеві. Перемагають учні, чий ряд швидше закінчив роботу і записав довший синонімічний ряд слів.

I ряд: Говорити

II ряд: Йти

Учні зачитують свої синонімічні ряди і якщо є помилки, то виправляють їх.

6. Диктант – тест “Ти мені, а я тобі”

Умови.

Група розбивається на пари (6 – 7 пар). Учні з кожної пари пропонують один одному 5-6 слів, до яких потрібно дібрати антоніми. У випадку незнання відповідного слова сусід по парті пише відповідь сам. Правильні відповіді враховуються при загальному оціненні в кінці уроку.

7. Робота з тлумачним словником.

Вчитель пропонує учням з’ясувати лексичне значення слів.

Прапор

Герб

Столиця

Батьківщина

Гімн

Учні зачитують із словника лексичне значення цих слів.

8. Укладання словника омонімів.

Вчитель читає учням віршички – мініатюрки, в яких римами служать омоніми, а учні виписують слова у зошит.

Козацькій силі немає спину –

Хіба що вдарять ножем у спину.

Як довго й болісно луна

Війни минулої луна

Поки зійдеш ти, вечірня зоре,
Плугатар свою ділянку зоре
Ціле гроно сусідніх держав
Імператор у страсі держав
Гей стрільці, хапайте луки,
Та й біжіть бігом на луки !
Комарня там вельми сита –
Настріляйте зо три сита !
Я візьму легенький прут,
Пожену гусят на Прут.
Хоч купатиму не в милі,
Стануть чисті всі та милі
Ти Музі не платив ніколи дані –
Та маєш до віршів прекрасні дані.
За що ж богинею тобі ці дані дані ?

Звірят за списком став звіряти –
Немає одного звіряти !

Всі його були надії на єдинім чаді.
І він жив у тій любові, як в якомусь чаді.

Не всі надії встигли позбуватися ?
Тих, що не збулись , - треба позбуватися.

Футбольне поле рівне, голе ...
Як нам тебе забити, голе ?

Факт, ніким не виданий:
Збірник віршів за місяць виданий.

Скачи , коню , скачи , ворон,
Бо над нами кряче ворон

І дівчат Русі голівки русі
І чарівність є у кожному русі

В суму поклав кругленьку суму -
Тепер нема причин для суму !
Коли побачиш шуліку хижу –
Тікай мерщій до себе в хижу

Вже три роки до Наталки сват за сватом слався
Та ні разу на столі їм рушник не слався
Слався, вірносте дівоча, і кохання – слався!

Нічого оком на Ганну косити!
Поки роса – треба, сину, косити.
То ж не коси ти, а сіно коси ти!

Думи мої, думи мої,
Квіти мої, діти,
Виростав вас, доглядав вас , -
Де ж мені вас діти ?

(Т.Г.Шевченко)

Ой скажи, дай пораду,
Як прожити без долі ?
Як одрізана гілка,
Що валяється долі.

(Леся Українка)

Ось він світ, що душа жадала, -
Споконвічний простоти край !
Вістрям пензля, мов лезом кинджала
Серце власне тамуй і край !

(Є. Плужник)

Я корінням знайшов джерела,
Початки козацьких рік,
Та смокче журба, як омела,
Кров мою круглий рік

(Д. Павличко)

Після диктанту діти зачитують ті слова – омоніми, які вони записали у зошити. Вчитель контролює, чи всі слова записані.
9. Учитель пропонує учням побудувати омонімічні речення із словами

I Варіант Дорога, дорога

II Варіант Гірка , гірка ,

Для тих, хто може, скласти віршики – каламбури. У цей момент вчитель вивішує на дошці правило. (Таблиця 2)

V. Підсумок уроку

Що нового ви дізналися на сьогоднішньому уроці ?

Що таке синоніми ?

Що таке антоніми ?

Що таке омоніми ?

VI. Оцінювання учнів.

VI. Домашнє завдання.

IV рівень. Складіть 2-3 віршики – каламбури із словами – омонімами.

III рівень. Підберіть 3-4 омоніми і побудуйте з ними речення.

I-II рівень. Підберіть 1-2 омоніми і побудуйте з ними речення.

До даних слів допишіть синонімічний ряд

Великий

Друг

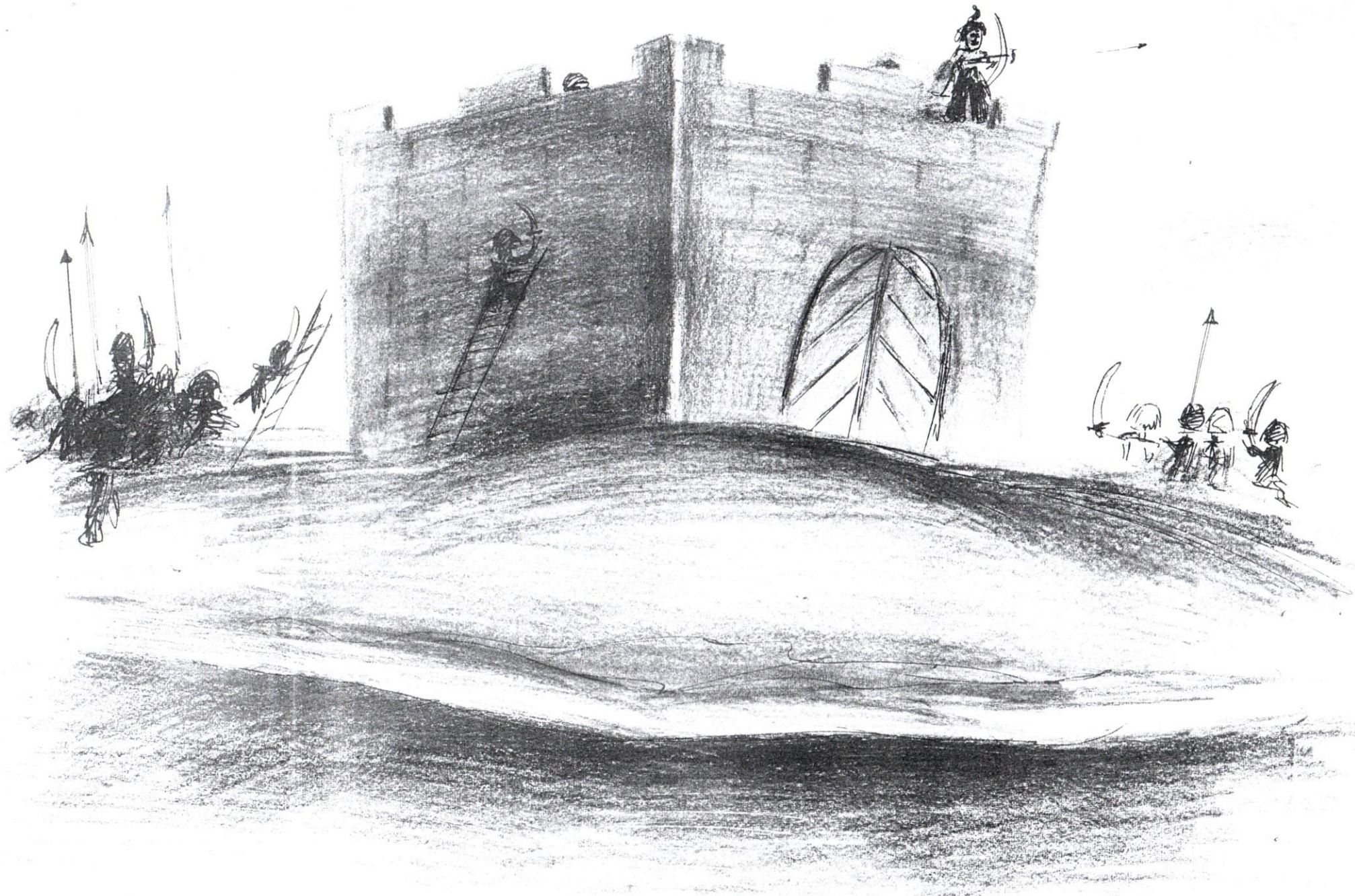
Говорити - _____

Йти - _____

СИНОНІМИ.

слова, різні за звучанням і написанням, але однакові за лексичним значенням. Синоніми відрізняються тільки відтінками у лексичному значенні.

*Сильний – міцний, могутній, потужний,
дужий*

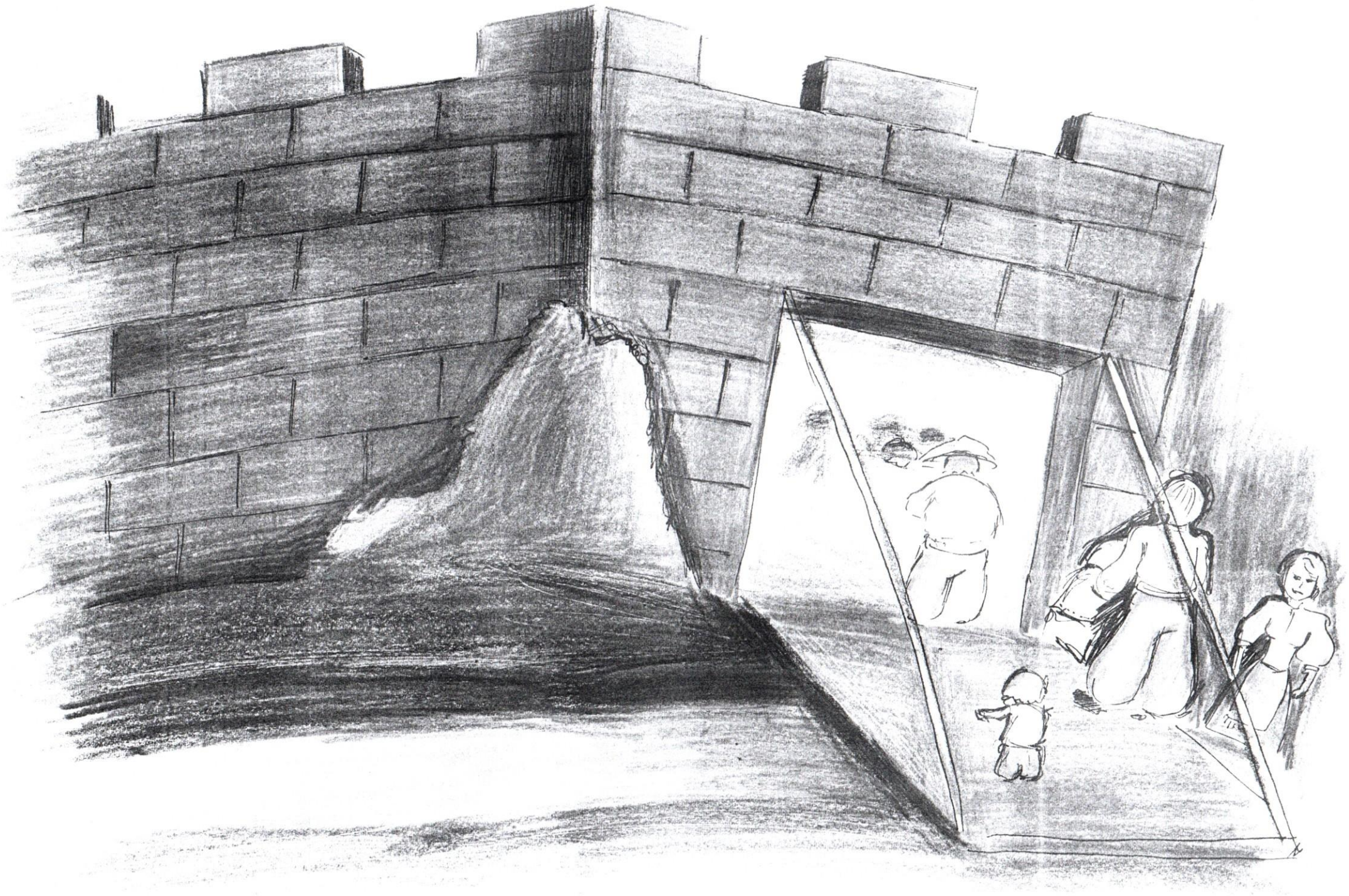

КАЛАМБУР-

жарт, в основі якого лежить використання однакових або подібних за звучанням, але різних за лексичним значенням слів.

Ось бешкетників вам трійка,

З поведінки у них трійка.

ОМОНИМИ-

це слова однакові за звучанням і написанням, але різні за лексичним значенням.

Моторний човен

Моторний хлопець